ਤਕਨੀਕੀ ਹੁਕਮ ਨੰ: ੮

ਅੱਗ ਤੋਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉ ਕਰਨਾ

ਭੂਮਿਕਾ

ਵਣ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਲਈ ਨਿਮਨ ਲਿਖਤ ਆਮ ਹਦਾਇਤਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਹਦਾਇਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਵਣ ਅਨੁਸਾਰ, ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ, ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਚੀਰੂ ਅੱਗ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਫੇਰ ਵੀ ਬਿਜਾਰੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਬਚਾਉ [illegible] ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਭੜਕਾਰੂ ਅੱਗਾਂ ਨਾਲ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦਿਉਦਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੀਲਾ ਪਾਈਨ ਸਨੋਵਰ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਦਰਖਤ ਅਤੇ ਰਜਤ ਫਰਵਾਂਹ ਅੱਗ ਰੋਕੂ ਦਰਖਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਰਜਤ ਫਰਵਾਂਹ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਕੱਟ ਵੱਢ ਦੇ ਜਲ ਰਹੇ ਢੇਰ ਦੀ ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਹੀ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਲੇ ਮਿਲੇ ਦਰਖਤਾਂ [illegible] ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਚੌੜੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਦਰਖਤਾਂ ਅਤੇ [illegible] ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਣ [illegible] ਅਤੇ ਦਿਉਦਾਰ ਅਤੇ ਨੀਲੇ ਪਾਈਨ [illegible] ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਦਾ ਘੱਟ ਖਤਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਝਾੜ ਫੂਸ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ [illegible] ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ [illegible] ਹੁੰਦਾ, ਪਰੰਤੂ ਝਾੜੀ [illegible] ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਜਲਣਸ਼ੀਲ [illegible] ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਵਣਾਂ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਪਹਾੜਾਂ ਜਾਂ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ, ਵੱਧ ਜਾਂ ਘੱਟ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਬਚਾਉ-ਉਪਾ ਕਰਨੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

ਅੱਗਾਂ ਲੱਗਣ ਦੇ ਕਾਰਣ

2. ਅੱਗਾਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਤਫਾਕੀਆ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਾਂ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਆਮ ਕਾਰਨ ਹਨ-- ਮੁਸਾਫਰਾਂ, ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅੱਗਾਂ ਬਾਲਣਾ। ਇਹ ਕਈ ਵਾਰ ਰੇਲ ਦੇ ਇੰਜਨਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਗਿਆੜੀਆਂ ਕਾਰਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਈ ਵਾਰ ਸਿਗਰਟਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਬੇ-ਧਿਆਨੀ ਨਾਲ ਸੁੱਟਣ ਕਰਕੇ, ਕੱਟ ਵੱਢ ਜਲਾਉਣ ਸਮੇਂ ਦੁਰਘਟਨਾਵਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਕੋਲਾ ਜਲਾਉਣ ਕਰਕੇ, ਗਿਰ ਰਹੇ ਪੱਥਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਚਿੰਗਆੜੀਆਂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਗਿਰਨ ਕਰਕੇ ਵੀ ਅੱਗਾਂ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਇਹ ਅੱਗਾਂ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਾਰਣਾਂ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਨਿਰੋਲ ਸ਼ਰਾਰਤ ਵਜੋਂ ਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ; ਕਈ ਵਾਰ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਦੌੜ ਭਜਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂ ਜੁਰਮ ਛੁਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਤਫਾਕੀਆ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਅੱਗਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਨਜਿੱਠਿਆ ਅਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਕਾਰਣ ਤੋਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਭੜਕਾਰੂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸੁੱਟਣ ਨਾਲ ਅੱਗਾਂ ਲੱਗਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਭਾਂਬੜਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਲਈ ਉਚਿਤ ਉਪਾ ਕਰਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਅੱਗਾਂ ਅੱਗ ਪਿੱਛੇ ਜ਼ਰੂਰ ਲੱਗਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਵਣ ਅਫਸਰ ਕੇਵਲ ਅਜਿਹੇ ਉਚਿਤ ਉਪਾ ਹੀ ਅਪਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਇਖਤਿਆਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣ, ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਡੇ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਦੇ ਇਸ ਖਤਰੇ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅੱਗ ਦੇ ਖਤਰੇ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਘੱਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਅੱਗ ਲਗਣ ਦੀ ਰੁੱਤ

3. ਅੱਗ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਤਰਾ ਅਪ੍ਰੈਲ, ਮਈ ਅਤੇ ਜੂਨ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਜੁਲਾਈ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮੀ ਮੌਨਸੂਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੱਤਝੜ ਦੀ ਰੁੱਤ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਅੱਗ ਤੋਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਘੱਟ ਖਤਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਵਣ ਓਦੋਂ ਤੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਕਾਫ਼ੀ ਬਰਫ ਨਾ ਪੈ ਜਾਵੇ।

ਵਣ-ਅਮਲੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ

4. ਜਦੋਂ ਸਥਾਨਿਕ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਵਣ ਅਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਹੋਵੇ, ਓਦੋਂ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਵਣ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਣ ਐਨੇ ਜਲਣਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਲਾਂ ਬਧੀ ਕੀਤੇ ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਫਲ ਇਕ ਵਾਰ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਨਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੰਡਲ ਵਣ ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਰੇਂਜ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਵਣ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਬਾਕਾਇਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਪੇਂਡੂ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਕ ਰਸਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ ਮੌਕੇ ਤੇ ਹੀ ਤੁਰਤ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰ ਸਕਣ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਥਾਨਿਕ ਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਵਣ ਅਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਚੰਗੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਬੰਧ ਕੇਵਲ ਓਦੋਂ ਹੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਵਣ ਬੰਦੋਬਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਵਣ-ਉਪਜ ਲਈ ਪਰਮਿਟ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ। ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀ ਛੋਟੀ ਮੋਟੀ ਵਣ ਉਪਜ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਪਰੰਤੂ ਸਥਾਨਿਕ ਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਕਈ ਵਾਰ